

Ақийда дарслари (78-дарс). Арш ва Курси ҳақдир

16:03 / 23.03.2020 7006

«Арш» луғатда подшоҳнинг тахтини англатади. Аллоҳ таоло Қуръонда Сабаъ маликаси ҳақида: «Унинг катта арши бор» деган, яъни унинг тахти бор (Намл сураси, 23-оят).

Қуръон араб тилида нозил қилингандир. Арш оёқлари бор тахт бўлиб, уни фаришталар кўтариб юришади. У олам учун худди қуббадек. У махлуқотларнинг шифтидир.

Далиллар:

﴿يُرِيدُ مَا فَعَّالٌ ﴿١٥﴾ الْمَجِيدُ الْعَرْشِ ذُو ﴿١٦﴾﴾

«У – Арш эгаси ҳамда қадри улуғ, нимани хоҳласа, қила олувчи Зотдир» (Буруж сураси, 15-16-оятлар);

الْعَرْشِ ذُو الدَّرَجَاتِ رَفِيعُ

«У – даражаси юксак, Арш эгаси бұлган Зотдир» (Ғофир сураси, 15-оят);

الْعَرْشِ عَلَى اسْتَوَى ثَمَّ

«Сўнгра Аршга баробар бўлди» (Юнус сураси, 3-оят);

الْمَاءِ عَلَى عَرْشِهِ، وَكَانَ

«Ўшанда Арши сув устида эди» (Худ сураси, 7-оят);

الْكَرِيمِ الْعَرْشِ رَبُّهُ هُوَ إِلَّا إِلَهَ لَا

«Ҳеч бир илоҳ йўқ. Магар, У – карим Аршнинг Робби бор» (Муъминун сураси, 116-оят);

لِلَّذِينَ وَيَسْتَغْفِرُونَ بِهِ، وَيُؤْمِنُونَ رَبَّهُمْ بِحَمْدِ يُسَبِّحُونَ حَوْلَهُ، وَمَنْ أَلْعَرْشِ يَحْمِلُونَ الَّذِينَ

ءَامِنُوا

«Аршни кўтариб турадиганлар ва унинг атрофидагилар Роббларига ҳамд ила тасбеҳ айтурлар, Унга иймон келтирурлар ва иймон келтирганларга мағфират сўраб...» (Ғофир сураси, 7-оят);

ثَمْنِيَةَ يَوْمٍ فَوْقَهُمْ رَبِّكَ عَرْشٌ وَمِحْلٌ ١٧

«Ва ўша кунда Роббингнинг Аршини саккизтаси кўтариб турадир» (Ал-Ҳааққо сураси, 17-оят).

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг дуоларида келган гаплар ҳам Аршнинг ҳақлигига далолат қилади:

«Ҳеч бир илоҳ йўқ. Магар азийму ҳалийм Аллоҳ бор. Ҳеч бир илоҳ йўқ. Магар У – улуғ Аршнинг Робби бор. Ҳеч бир илоҳ йўқ. Магар Аллоҳ – осмонлар Робби, ер Робби ва карим Арш Робби бор» (Бухорий ва Муслим ривоят қилишган).

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Одамлар ўлурлар. Биринчи ҳушига келган Мен бўлурман. Қарасам, Мусо Аршнинг оёқларидан бирини тутиб турган бўлади. Билмадим, у мендан олдин ўзига келганми ёки Турдаги зарба билан кифояланганми?» деганлар (Бухорий ва Муслим ривоят қилишган).

Курси эса Аршдан бошқа нарсадир.

Ибн Аббос розияллоху анху «Унинг курсиси осмонлару ердан кенгдир» оятининг тафсирида: «Курси» луғатда икки оёқ ўрнашадиган жойни англатади. Аршнинг миқдорини Аллоҳдан бошқа билмайди», деганлар (Бақара сураси, 255-оят).

Ўтган уламоларнинг кўпчилиги: «Курси – Аршнинг олдига қўйилган поғонасимон нарса», деганлар.

Ибн Жарир Абу Зарр розияллоху анхудан қилган ривоятда Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам:

«Аршнинг олдида Курси худди кенг ерга ташланган темир халқага ўхшайди, холос», деганлар.

У Зотнинг Аршга ҳам, ундан бошқа нарсага ҳам хожати йўқдир.

У Зот ҳар бир нарсани ихота қилгандир ва ҳар бир нарсадан устундир. Батаҳқиқ, халқини ихота қилишдан ожиз қилибдир.

Шарҳ: Муаллифнинг «У Зотнинг Аршга ҳам, ундан бошқа нарсага ҳам хожати йўқдир», дегани Аршни ва Курсини зикр қилгандан кейин Аллоҳ таоло Аршга ҳам, ундан бошқа нарсага ҳам муҳтож эмаслигини баён қилиб қўйишдир.

Шунингдек, Аршни халқ қилиши ва унга баробар бўлиши Аллоҳ таолонинг унга хожати борлигидан эмас, тақозо қилган ҳикмат учун эканини баён қилиш учундир. Олий пастдан устун бўлгани учун паст олийни қамраб олиши, ихота қилиши, кўтариши лозим бўлмайди.

Шунингдек, бу олий пастга муҳтож, дегани ҳам эмас. Осмонга назар солгин. У ернинг устида. Лекин унга муҳтож эмас. Аллоҳ таоло Аршга баробар бўлиб, унинг устида тургани унга муҳтожлигидан эмас. Аллоҳ бундан олий ва улуғдир.

Билки, У ўз қудрати ила ўзидан пастдаги Аршни, уни кўтариб турувчиларни ва ундаги нарсаларни кўтариб турувчидир. Шунингдек, У Зот Аршни ва ундаги нарсаларни ихота қилувчидир. Арш Аллоҳнинг қудрати остида чегараланган ва Унга муҳтождир.

Далиллар:

﴿١٥﴾ الْحَمِيدُ الْغَنِيُّ هُوَ وَاللَّهُ

«Аллоҳ беҳожат ва мақталган Зотдир» (Фотир сураси, 15-оят);

الرَّحْمَةَ ذُو الْغَنِيِّ وَرَبُّكَ

«Роббинг беҳожат ва раҳмат соҳиби бўлган Зотдир» (Анъом сураси, 133-оят);

﴿٢﴾ الصَّمَدُ اللَّهُ

«Аллоҳ сомаддир» (Ихлос сураси, 2-оят);

Яъни: ҳеч нарсага муҳтож эмас, барча нарса унга муҳтождир.

الْفُقَرَاءُ وَأَنْتُمْ الْغَنِيُّ وَاللَّهُ

«Аллоҳ беҳожатдир. Сизлар ҳожатманддирсиз» (Муҳаммад сураси, 38-оят).

Муаллифнинг «У Зот ҳар бир нарсани ихота қилгандир ва ҳар бир нарсадан устундир», деганининг маъноси, Аллоҳ таоло ҳамма нарсани Ўз илми, қудрати, мулки ва яратиши ила ихота қилиб туради ва бу ишларда ҳар бир нарсадан устун туради, деганидир. У Зот Ўзининг барча сифатларида тенги йўқдир, ҳар бир нарсани ихота қилувчидир ва ҳар бир нарсадан устундир. Унинг устунлиги фақат Аршга нисбатангина эмас. Бошқа махлуқотларига муҳтож бўлмаганидек, Аршга ҳам муҳтож бўлмайди.

Далиллар:

«Аллоҳ уларнинг ортларидан ихота қилиб турувчидир» (Буруж сураси, 20-оят);

«Огоҳ бўлинг! У Зот ҳар бир нарсани ихота қилувчидир» (Фуссилат сураси, 54-оят);

«Осмонлару ердаги нарсалар Аллоҳга хосдир ва Аллоҳ ҳар бир нарсани ихота қилган Зотдир» (Нисо сураси, 126-оят).

Аллоҳ таолонинг ихота қилиши фалакнинг ўз остидаги нарсаларни ихота қилишига ўхшаган эмас. Балки У Зотнинг ихотаси улуғлик, илм, қудрат, ҳукм, салтанат, боқий қолдириш, йўқдан бор қилиш, тирилтириш, ўлдириш ва шунга ўхшаган нарсалар ихотасидир.

Далиллар:

«У бандалари устидан ғолибдир» (Анъом сураси, 61-оят);

«Устиларидаги Роббларидан қўрқадилар» (Наҳл сураси, 50-оят).

Хулоса шулки, Аллоҳ таолонинг устунлиги маконга ва жисмга хос эмасдир. Чунки бундай устунлик Аллоҳ таолонинг зотига ва сифатларига нуқсон бўларди.

Муаллифнинг «Батаҳқиқ, халқини ихота қилишдан ожиз қилибдир», дегани, махлуқотлар Аллоҳ таолони ўз илмлари, кўришлари ва бошқа ихота қилиш мумкин бўлган нарсалари билан ихота қила олмаслар, деганидир. Аксинча, Аллоҳ таоло ҳар бир нарсани ихота қилувчидир. Ҳеч бир нарса Аллоҳни ихота қилувчи эмасдир.

Хулоса шулки, халойиқ Аллоҳ таолони ихота қилишдан ожиздир.

Далиллар:

«Ва Унинг илмини ихота қила олмаслар» (Бақара сураси, 255-оят);

(Халойиқ Аллоҳнинг илмини ихота қила олмаганларидек, зотини ва сифатини ҳам ихота қила олмаслар.)

«Кўзлар Уни идрок эта олмас, У кўзларни идрок этар. У латифдир (дақиқ нарсаларни ҳам билувчидир), хабардордир» (Анъом сураси, 103-оят).

«Ақоид илми ва унга боғлиқ масалалар» китобидан